

דרך חירות

הכוונת דרך לחירות פנימית

תשע"ז

זועדי הכנה לליל הסדר

נאמרו בכולל יששכר באהליך

ע"י הרב חיים שולביץ שליט"א

נכתבו בעת אמירתם ע"י הרב א. י.

לרפואת אסתר בת יפה

ועד א

בניסן נברא העולם

נפתח בנקודת הזמן בה אנו עומדים, שלהי חודש אדר, ימים אלו תלויים במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע (ר"ה יא.) מתי נברא העולם, אם בתשרי או בניסן, וכתבו תוס' (שם ח.) שלמ"ד שנברא בניסן, נמצא שהאדם נברא בכ"ה אדר שבו חל יום השישי.

עוד כתבו התוס' (שם כב.), שאלו ואלו דברי אלוהים חיים, ולא פליגי, אלא מתחילה עלה במחשבה לברא את העולם בתשרי, ובפועל נברא בניסן. והאר"י (שעה"כ ר"ה א) האריך בזה, וביאר, שחיצוניות העולמות נבראה בניסן, ואילו פנימיותם נבראה בתשרי. וביאור הדברים, שחלקי העולמם הנגלים אכן נבראו בתשרי, כי הגילוי הראשון תמיד הוא חיצוני, ובו אין תפיסה שלימה ברצון הבורא ית', שהיא עמוקה טמירה, והיא גלומה בנשמות ישראל, שתכליתם היא ייצוג דרך ה' לתיקון העולם.

סגולת ימי ניסן

וכבר נודעו דברי הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד פ"ז) "שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו", ועוד כתב רמח"ל במאמר החכמה, ש'בלילה הזה מתחדש ומתעורר מה שנעשה בראשונה, וזה עצמו סיוע אל הגאולה האחרונה', ומבואר שסגולת הימים חלה ביותר על מי ששרשו נעוץ בהופעה הראשונה של אור התיקון, כי מי שהיה שם הרי הוא נכלל בעת לידת נשמת ישראל, ויש בסיפורו כח למהר ישועתן של ישראל.

ואכן, בביאורי הראשונים להגדה (כמדומה ביאור הריטב"א) כתוב, שכל המתעורר בליל הסדר וחש עצמו כאילו יצא ממצרים, הרי הוא מורה על נפשו שבאמת יצא ממצרים, והיינו כמבואר, שבאותו הזמן נמשך בו האור הראשון, ואמנם מסתבר שגם מי שלא חש בזה, יתכן שיצא ממצרים, אלא שצריך לכוון עצמו, ואז לבדוק אם יש בו התעוררות לגילוי אורה של נשמת ישראל.

והנה על חודש ניסן נאמר 'החודש הזה לכם ראש חדשים', והיינו ששורש התיקון מבצבץ מתחילת ניסן, הוא חודש האביב, ועניינו הוא כמבואר המהר"ל (גבורות ה' מו), כי גבוה מעל גבוה שומר, ובזמן שיש בו התחדשות רוחנית בעליונים, היא ניכרת אף בצד הגשמי בתחתונים, והוא ענין בישול התבואה באביב, ואסיפתה בשבועות, ועת השלמות אחר כפרת יוה"כ הוא זמן הקציר.

לכן אמרו בהגדה על סיפור יציאת מצרים 'יכול מבעוד יום', כי אם בניסן נברא העולם, הרי בראש חודש 'ויהי האדם לנפש חיה', וכתרגומו 'לנפש ממללא', וזה הרי כל עניינו של סיפור יצירת מצרים, שבו נפתח גילוי הפנימיות, ועד היותו מדבר הכל אצור בפנימיותו, ונמצא שהסיפור הוא הוצאת התחושה הפנימית והעמדתה להבחנת הזולת, וכשם שבתשרי ר"ה הוא בראש החודש, [ואחר החטא הוצרכו לעלות בט"ו מעלות, כדלהלן, ולכן נקבע החג ליום ט"ו, וכן הוא בניסן].

הוא אשר אמרו בזהר (ח"ב כה:): שעד יציאת מצרים הדיבור היה בגלות, והכוונה היא, שה'דיבור' עניינו חיבור בין פנים לחוץ, כשם שהוא מקשר בין אדם לזולתו, וכל עוד לא היה גילוי הנהגת ה' בעולם ע"י ישראל, הרי היה חסר בחיבור החלק החיצוני של הבריאה, עם המטרה הפנימית שלה, שהיא עיקרו של הכלי המקבל את שפע העליונים, וזה הוא צמצום הגלות.

מהות ה'סיפור'

וכבר ייסד הגר"א (ריש ספד"צ) ש'סיפור' הוא מלשון 'ספירה', והיינו שאין עניינו של 'סיפור' לשוב ולפרט את המאורעות, אלא להעמידם בסדר נכון, כספירה המצרפת פרטים חלוקים למערכת אחת, וכך הוא מהות הסיפור, שהוא כולל את הרקע שממנו שורש כל הפרטים, וממילא מתבהר לאיזו תכלית הוא חותר, ואיך כל פרט מוביל לגילוי התכלית הרצויה.

ודבר זה מפורש בתורה, שהרי בבא יתרו למדבר נאמר 'ויספר משה לחותנו', ובכתבי הגר"ז מבואר שמשה רבינו רצה לקיים סיפור יציאת מצרים, ועד שבא יתרו לא היה לו למי לספר, כיון שכל ישראל היו בעצמם ביציאת מצרים, וכשהגיע יתרו שלא היה שם הוא סיפר לו על יצ"מ, וביאורו תמוה, שהרי כל מה שיתרו הגיע, הוא אחר ש'שמועה שמע ובה, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', ומה מקום יש לספר ליתרו על ניסים אלו, אחר ששמעם היטב, עד כדי שבא להתגייר.

ומלשון הפסוקים עולה, ש'סיפור' ליתרו, שיש אור אחר לכל המאורעות ששמע, כי בעוד שעל יתרו נאמר 'וישמע יתרו את כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו', הרי משה אמר לו 'את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל', והיינו שיתרו הגיע מצד האומות, וכיון ששמע שישראל מוכים ונרדפים, התקבל על דעתו שהקב"ה הצילם והוציאם בזרוע נטויה ממצרים והצילם מעמלק, אך מה אמר לו שההפך הוא הנכון, כי הקב"ה 'עשה לפרעה במצרים' שהיכה את כוח הרע, והכניעו, אך לישראל עוד נכונה תלאה עדי תשלם לידתם לעם ה' בים סוף, ולכך נאמר 'ויחד יתרו', שנעשה חידודין, אף שכבר ידע כל המאורעות טרם הסיפור, כי כעת שמע שמטרתם היתה נגד מה שייצג, שהרי אף הוא נכלל בכח הרע, ונמצא ש'הסיפור' של משה היה העמדת הרקע הנכון, והוא ענין סיפור יציאת מצרים בכל רמה ורובד [וראה

תרומת הדשן ח"א קכה שבסיפור יצי"מ יש ענין לחדש, ולכאוי בעצם פרטי הסיפור לא שייך חידוש, אלא רק בהעמקת תפיסתו].

שלבי הקלקול והתיקון

ומאחר שהתבאר שענין הסיפור בכל דור, הוא להוסיף אור התיקון, הרי שיש להקדים ולברר עד היכן הגיע הקלקול, וממנו לשוב בסדר עולה עד שורש פורה ראש, ולהבחין כיצד להוליך את התיקון מראש עד סוף, עדי יאיר אור הגאולה השלימה עלינו במהרה.

הגר"א באבן שלמה (פי"א) האריך לבאר ענין אחרית הימים, וכתב, ששלשה קלקולים הם, ואחרים רביעי הוא קשה מכולם, וביאר, שמהאבות יצאה פסולת, כשם שיוצא מהדגן תבן ומוץ, כך יצאו ישמעאל ועשיו ונותר קמח מזוקק, ואח"כ נוסף עליהם ערב רב ע"י משה, אך הרביעי הגרוע ביותר הם ישראל עצמם שלמדו ממעשיהם, וראה שם שפירט את אופני הקלקול בישראל, ובספר ממעמקים (פר' כי תצא) הביא בזה מדברי הגר"מ שפירא זצ"ל, שביאר שאופן הקלקול בישראל הוא שיש ה'מבינים בעצמם', הסבורים שיש להם שלימות עצמית, ומבקרים את דברי זקני הדור, ונוטים מהנהגתם, וחומר קלקול זה הוא, כי כך נוצר שלב של ניתוק, ואינו סטיה גרידא שניתן ליישרה, אלא עמידה ב'דרך' בפני עצמה. ונמצא שמוטל עלינו לאחוז במדה טובה המקבילה לחסרון הקלקול, ובה ניתן להשלימו עדי תכלית התיקון.

והנה ענין ה'שלשה' וה'רביעי' נובע משרשי הנהגת הקב"ה בעולם, שהשפע עובר באופן מאוזן ושקול כמשקולת המכרעת בין שתי כפות מאזניים, שהם מידת הדין ומידת החסד שאין העולם יכול לסבול שפע רב של כל אחת מהן, ורק ע"י משקולת מידת הרחמים הממוצעת ניתן להעביר את השפע כראוי לכח המקבלים, והשלימות היא בחיבור נכון של המקבלים אל כל מידות המשפיעות טובה ורחמים, ונמצא שמעלת הרביעי היא בהיותו כלי תואם להכיל את הבא אליו בשלשת דרכי

השפע. וכנגדו בצד הקלקול, יש אפשרות לקלקל באופן שימעט בשפע של מדת החסד, ויש אפשרות לקלקל באופן שיגביר את מידת הדין, וכן ניתן למנוע את פעולת הרחמים, אך הגרוע מכל הוא כאשר המקבלים נתקו עצמם משפפע עליון, ונעמדו לחיבור גמור אל צד הקלקול.

שורש הנהגה זו נקבע מתחילת הבריאה, כאשר הניח הקב"ה חסרון בתוך כל פרט בבריאה, כדי שיהיה לאדם מקום לעבודה, ובה יחוש כתורם למהלך התיקון, ויחשב כמקבל שכר בדין, ולא יקבל את השפע כנהמא דכיסופא, וכיון שבכל שנה ושנה בעת הזו שב ומתחדש פרט נוסף במהלך התיקון, לפיכך תקנו חכמים סדר מסויים, בו יוכל לתרום חלקו בכל שלבי התיקון, באופן שיחזק את שלשה צדדי השפע, ויזכה להצטרף לנשמת ישראל שהיא ככלי העומד להכיל את שפע האורה.

טו מעלות בליל הסדר

סדר זה כולל חמש עשרה מעלות, קדש ורחץ וכו', שכן המלכות נשלמת בט"ו מעלות (זהר ח"ב פב.), והוא הטעם שהחג ביום ט"ו, כי רק אז סיהרא בשלימותא, אחר ט"ו ימים של השלמת חסרונה, וכהודאה על סדר זה אומרים בפיוט 'דיינו' ט"ו מעלות. וראה בטור (סי' קטו) שבברכת השיבנו יש ט"ו תיבות, וכן בפס' יעזוב רשע דרכו יש ט"ו תיבות, כי ממקום האדם עד כסא הכבוד יש ט"ו מעלות, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. ובליל זה שיצאו ישראל מטומאת מצרים והתעלו בבת אחת, אף אנו קופצים ומגיעים הישר אל הדרגה העליונה, ואף שאין עליה זו נשארית בתקפה, הרי בכל השנה נמשכת העבודה להתחזק לעמוד במעלות אלו.

והנה טו מעלות ליל הסדר מחולקות לשלשה שלבים: א. קדש, ורחץ, כרפס, יחץ, מגיד. ב. רחצה, מוציא, מצה, מרור, כורך. ג. שולחן עורך, צפון, ברך, הלל, נרצה. והמתבונן יראה שיש בהם שלבי מצוות הדבור, מצוות האכילה, והודאה, ובכל אחד מהם יש ד' רבדים, שהם נובעים

מעומק עניינם של אותיות שם הוי"ה ושם אדנות. וראוי לבאר כל אחד מהם.

ארבעה חסרונות בבריאה

בראשית הבריאה, מצינו מקרא כתוב ובו ארבעה חסרונות בעולם, א. תוהו, ב. בוהו, ג. חושך, ד. על פני תהום, ונבאר עניינם:

תוהו, משמעו תוהה, כי ללא התבוננות אינו יודע מי ברא אלה, והוא שרש הכפירה, הנובעת מגאווה, אך החפץ להבחין באפסות האדם מול הבריאה, יכיר כי 'מבשרי אחזה אלוה'.

בוהו, אינו יודע מה חובתו בעולמו, ומה הוטל עליו לעבוד, חסרון זה נובע מכח התאוה, כי גם אם יודע שנברא לקיים מצות בוראו, תאוותו לוקחת אותו למקום אחר.

חושך, טעות, שאינה נובעת מחסרון ידיעה כתוהו ובוהו, אלא הכל לפניו, אך מסך החושך מסתיר ומונע ממנו את יכולת ההבחנה באמת, והוא שרש מדת הקנאה, שרואה כל דבר כחסר לו, ונמנע לראות את השפע הניתן לו בכל עת.

תהום - כולל את כל החסרונות, כי לו הרי אין גבול.

התיקון הנדרש לחסרונות אלו מבואר בפתיחת מסילת ישרים, 'כי העולם נברא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול. כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל, ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך' ולכך הוצרך האדם לעבודה בכל תחומי חסרונות הבריאה.

כנגד התוהו, הוצרך להתחזק באמונה, ולראות מי ברא אלה, וממילא לא יטעה בהכרת הטוב והמטיב, ולא יהיה מקום לתהיות וטעויות.

לתיקון הבוהו, יתגבר על התאוה, ויעמיד את הערכים בסדר הנכון, כדי שלא יהפך עני'ג לנג'ע, וזאת ע"י ההכרה שהתענוג האמיתי הוא באופן שהשפע עובר בסדר של ע'דן נ'הר ג'ן, ואז הע'דן הוא העליון, אך המצפה לתענוגי עוה"ז מעמיד את הע'נג כתחתון, והוא שרשו של כל נגע'.

הארת החושך, באה ע"י הכרה ברורה שכל קנאה היא דבר חיצוני, ובחזיון השלימות הפנימית האישית שלו עמו, בלא להתחשב ביחס אל הסובב.

ארבעה חלקים בחטא אדה"ר

על חטאו של אדם הראשון נאמר שראה 'כי טוב העץ למאכל, ותאוה לעינים, ונחמד להשכיל', והוא כולל שלשה חסרונות אלו, עליהם אמר ישעיהו (ה כ) 'הוי האומרים לרע טוב, ולטוב רע, שמים חשך לאור, ואור לחשך, שמים מר למתוק, ומתוק למר', וביאר הגר"א (שם) שיש שלשה דברים שאדם טועה בהם, 'טוב, ערב, ומועיל', ונבאר.

'טוב למאכל', כפשוטו, שאחז שהפרי טוב בעצם.

'תאוה לעינים' העיניים סרסורי הלב, והם מדמים לרואה את הדבר כערב לחיך, אף שאין הראיה יכולה להבחין בטעם, אלא שכח התאוה יש בו כדי לשבש את המחשבה.

'נחמד העץ להשכיל', היא צד הקנאה, שסבר שיש עוד משהו שנחסר ממנו, כאמור 'כי ביום אכלכם ממנו, והייתם כאלוהים יודעי טוב ורע'.

נמצא שחטא זה כלל את כל צדדי החסרונות שעבודת תיקונם הוטלה על האדם, וכולם נכללו ב'עץ הדעת טוב ורע', כי עצם העץ הוא בתערובת

טוב ורע, כי הוא כולל את שורש כל הספקות והטעויות, וע"י החטא נקלט הרע בתוך האדם עצמו, כדברי הנפש החיים, והוצרך אף הוא לתיקון.

תחילת תהליך התיקון

אף שאדם הראשון החל בעשיית תשובה, הרי נח היה הראשון שהתחיל 'לנחמנו', ובו החל לבצבץ צד התיקון, שהתגלה תחילה בחיצוניותו, כאשר התקין להם כלי חרישה, והשביח את האדמה שעד אז היתה מוציאה קוץ ודרדר. ומאברהם אבינו החל התיקון הפנימי בנשמת ישראל.

ונפלא מה שאמרו (ר"ה יא.) שלכו"ע יצחק נולד בניסן, אף למ"ד שהעולם נברא בתשרי, וזאת משום שיצחק היה הראשון שקיבל בלידתו נשמת ישראל, שהרי אברהם נולד מתרח, ורק יצחק נולד מאברהם שהיה ישראל, נמצא שנשמת ישראל מתחילתה החלה להתגלות בחודש ניסן.

והנה מהות התיקון היא הפרדת הרע מהטוב, ובתהליך זה הרע נהיה יותר רע, והטוב נהיה יותר טוב. ושלבי תהליך זה בלטו בשלשה דורות, דור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום, שכל אחד מהם לקח צד אחד בקלקול עד הקצה הכי רחוק שאפשר, והוא גופא תיקון החטא, כי באשר מתגלה כח הרע עד שיאו, אז הוא מתכלה מאליו, שהרי מפי עליון לא תצא הרעות, וכך התגלו כוחות הרע.

דור המבול - השחיתו את דרכם, והגדילו תאוה.

דור הפלגה - הפליגו במדת הגאווה, עד שרצו להגיע לשמים, כביכול למרוד בקב"ה.

אנשי סדום – העמיקו את הקנאה, ולפיכך חוקקו חוקים שלא יתן איש לזולתו מאומה.

שיא הטומאה בעולם, הופיע באמרת **פרעה** 'לי יאורי ואני עשיתיני' (יחזקאל כט ג), שהפך את תכלית הבריאה, כי תחת ההתבוננות במי שאמר והיה העולם, הגיע לתפיסה שהוא מחויב המציאות, ואין לעולם קיום אלא מכוחו, [כי לגודל חכמת מצרים מסתבר שלא הכריז על עצמו כאלוה ממש, אלא כמחוייב המציאות, שכל השפע בא ממנו, כפי שהוכח משנות השבע הרעב והשובע שאחריו].

והנה פרעה כפר באופן פשוט, בכל ארבעת אותיות שם הוי"ה, ובזה נחשב כ'כתרי' לארבע מלכויות הטומאה, שאותם ראה נבוכדנצר כגוף אדם שתחת הכתר, והם היו התפתחות של חלקי הכפירה, וכל אחת מהן אחזה בתוקף בשיירי אחת מארבע מידותיהן הרעות של דורות הראשונים, וציערה בה את ישראל, ובכך זיככתם מצד מדה זו [וראה שלי"ה (בא תו"א ד) ששר של מצרים נקרא בכור לשבעים שרי האומות, והוא כעשו שיא ראשון והיה בכור לפי הנגלה, וע"ע בביאור הגר"א ריש שה"ש, ואכמ"ל].

בבל, השתחוו לצלם, ומלכותם החריבה את הבית ראשון, כי היה בישראל יצרא דעבודה זרה, ממנה כוחה של בבל, עד שבטלוהו אנשי כנסת הגדולה (יומא סט ע"ב).

מדי היא פרס, שכולה תאוה, שהרי על הפרסיים אמרו שהם מסורבלים כדוב, ומלכם אחשוורוש עשה סעודה כדי למשוך לזנות, ובמדרש (ב"ר ב ד) דרשו 'ובוהו' זו מדי שנאמר 'ויבהילו להביא את המן', ובבהילות אינו עושה תפקידו.

יון, מסמלת את החושך, כאמור (ב"ר ב ד) חכמת יונית החשיכה את עיניהם של ישראל, כי חכמים בעיניהם, ומטעים בחכמה חיצונית.

אדום, כולל כל רוע המלכיות, ולכן נקרא 'מלכות הרשעה', ומלכותו נמשכת כנגד כולם ויותר.

אך מצרים היא שורש לכולם, ולכך אינה נכללת בכלל ד' גליות, ואף שהגלויות נראו לאברהם בברית בין הבתרים כ'אימה חשכה גדולה נופלת', מצרים לא נכללה בהם, אלא עניינה התפרט 'גר יהיה זרעך, בארץ לא להם, ועבדום, ועינו אותם', והוא כולל את כל ענייני המלכויות, כדלהלן.

אכן, זה לעומת זה עשה אלוהים, וכנגד התעצמות זו של כח הרע, בכל שלביו, החל להפציע אור ה' ע"י האבות, שתקנו את חטא אדם הראשון והיו מרכבה לשכינה בהיותם רצים לפני השי"ת כסוסים בבצעי המים, ובכך הניחו בסיס לבחירת עם ה', בטרם התגלתה הנהגת שם הוי"ה בעולם.

והנה שלשת האבות החזיקו כל אחד בצד אחד של הופעת הטוב, ודבקו בו עד הקצה הכי עליון שניתן, ובכך שתלו אילן גדול, שאין בפירותיו מטעם פירות עץ הדעת.

אברהם החזיק במדת החסד, שכולה נתינה, והיא הצד המשלים לחסרון הקנאה, וממנו נעשו ישראל גומלי חסדים.

יצחק, החזיק במדת היראה, וממנו שורש למדת הבושה, כמו שאמרו (במדב"ר ח ד) 'למען יראתו על פניכם, מכאן לביישן שאינו חוטא', וכן (יל"ש שמות שא) בושה מביאה לידי יראת חטא, נמצא שהוא הגורם לישראל שיהיו ביישנים.

יעקב, עליו אמרו (ב"ר סג א) מי שיש לו בן יגע בתורה מתמלא עליו רחמים. דכתיב תתן אמת ליעקב, ואין אמת אלא תורה, ולכן בניו רחמנים, וראה שפת אמת (תולדות תרנ"ד).

כיון שהחל התיקון בכל שלשת צדדי החסרון, בא הדור הרביעי, ובו הוקם בית ישראל, י"ב שבטי יה, והוא מנין הכולל כל הצדדים, כי בבית בעל שש צדדים יש י"ב אלכסונין, ובהם התבססו שלש הנהגות בארבע

רבדים, ומהם שבעים נפש, שהם מנין הכוחות שיש באדם, והשלימות היא בשישים ריבוא, כשישים ריבוא אותיות בתורה, הכוללים את כל צדדי תפיסת האדם בגילוי הקב"ה בעולם, שהוא בשש מידות, והריבוי הכי גדול שניתן לספר במספר אחד הוא רבבה [ראה תורת ה' תמימה לרמב"ן שמנין זה כולל את כל הדעות, ולכן הרואה ששים רבוא מישאל מברך 'חכם הרזים'], והתפתחות זו מהווה את שלימות הכלי שיועד לקבל נשמת ישראל.

והוא ביאור לשון המשנה ובעל ההגדה 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', שיש לעיין בו, כי החיוב הוא בכל שנה ושנה, וכלפי מה נקבע השיעור של 'כל דור ודור', וביותר יש להעיר על נוסח הרמב"ם (חו"מ ו ז) 'כאילו עתה יצא ממצרים', [ודוחק לומר שהוא רק 'להראות' כן]. ובהכרח, שהכוונה שלא יראה כאילו היציאה שהיתה בשעתה, גרמה לו לחירות רק מצד שהוא תולדת יוצאי מצרים, אלא יש לו לחוש שהוא חלק מהכלל הדור, שכל דור יש לו תפקיד כללי של עילוי לנשמת ישראל, ובלייל זה מוסיף סיוע לגאולה האחרונה ויוצא ממצרים.

ועד ב

התיקון בגלות מצרים

אחר שהתבארו שלבי הקלקול והתיקון מעת הבריאה עד עבודת שלשת האבות, יש מקום להתבונן, איזה גילוי הנהגת ה' נוסף ביציאת מצרים. והשאלה עמוקה יותר, שהרי רק שתי מצוות עשה יש עליהם כרת, והן מילה ופסח, וטעם עונש הכרת על מילה הוא פשוט, כי היא תחילת הברית שנקשרה בין ישראל להקב"ה, ועצם העדרה הוא כרת, אך יש ליתן טעם למה חל כרת על חסרון קרבן פסח, והרי הקשר חי וקיים מכח המילה.

וכדי לבאר ענין זה, יש להקדים את שאלת החתם סופר בפתיחתו להגדה של פסח, 'עד שאתה אומר 'עבדים היינו והוציאנו ממצרים, יש לך לומר למה הורידנו למצרים'.

והנה בשבת (פט ע"ב) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו דכתיב בחבלי אדם אמשכם בעבתות אהבה. ויש להבין מה עשה יעקב אבינו שהיה ראוי לגלות כמו אסיר, ומדוע הומתק דינו לרדת בחבל.

וכבר התבאר הדבר בהרחבה ע"י האר"י (פע"ח חג המצות א) והאור החיים (פר' שמות ואילך), ונביא תורף הדברים כפי ערכנו, אדם הראשון אחר שחטא ישב בתענית ק"ל שנה, ובהם הוציא ז"ל, ובו ניצוצות של נשמות קדושות מאד, אך כיון שיצאו בדרך קרי היה בהם צד לא טוב ונצרכו לבירור ולתיקון. ונשמות אלו הם נשמות שישים ריבוא ישראל, והם באו בגלגול ראשון בדור המבול, ואח"כ בדור הפלגה, ואח"כ באנשי סדום, ובכל פעם שהגיעו לעולם, נדבקו לצד הרע, וכמבואר לעיל, שבדור המבול נפלו בתאוה, ובדור הפלגה הפליגו בגאווה, ואנשי סדום הגדילו קנאה, וכיון שנדבקו לצד הרע, נמצא צד הרע מתגלה בשלימותו עד

שנמחה, וזה גופא תיקונו, כי כאשר נראה החסרון בכל צד של הרע, ומתגלה בעולם שהקב"ה נלחם בו ומשמידו, הרי בכך מתגדל שמו של הקב"ה בעולם.

והנה האבות דבקו בהקב"ה, והראו את הדרך לעבודת ה', אולם עדיין הוצרכה דרך יסורים לזכך את התכונות השליליות שהחל החטא על כלל העולם, ולאידך, חלק מצד הטוב ניתן לאומות בחטאי ישראל, וזה שורש כל הגלויות, לרדת להצטרף ולהזדכך מכל טומאה ע"י יסורי האומות, וברשעתם זו נוטלים מהם את חלקי הטוב, עד שקילוסו ית' עולה גם ממקומות האפלים והחשוכים ביותר, כי זיכוך ישראל מאירו באור גדול, [וכבר כתב האר"י שאילו לא היה כל חטא בישראל, לא היו נצרכים לגלויות, אלא בכח הקדושה היה כל הטוב נצמד מאליו לצד ישראל].

ירידת יעקב ויוסף למצרים

יעקב אבינו, בחיר האבות (ב"ר עו א, זהר ח"א קעג ב) בא אחר שהשלימו האבות, אברהם ויצחק, את עבודתם במידת החסד ומידת הדין, ובו נתקנה מידת הרחמים, שהיא עושה משפט שקול ומאוזן בחסד ודין, ונקראת מידת תפארת, כי היא כוללת את כל גווני השפע הנובעים מששת מידותיו ית', ובזה היה מעין שופריה דאדם הראשון (ב"מ פד ע"א), וראוי להשלים תיקונו, וחיבור זה מכונה 'שלשלת', כי רק בצירוף חוליה אמצעית המקשרת בין שתי חוליות חל תואר שלשלת, ולפיכך כאשר הגיע שלב שלימות זה, בהיות יעקב בן ק"ל שנה [כפי שאמר לפרעה], היה ראוי להורידו לטומאת מצרים, כי כשם שבנשמות ישראל התערב חלק רע, כן התערב טוב בטומאת מצרים, ורק שלשלת שלימה של יעקב יש בכוחה לדלות מעומק זה את ניצוצי הקדושה, ולכך 'ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל' [וכתב האר"י

שברז"ל ר"ת ב'להה ר'בקה ז'לפה ל'אה, והיינו בכל י"ב שבטי י"ה שהוציא יעקב מד' בנות לבן, ראה רש"י בראשית לא נ].

והנה על יוסף נאמר 'אלה תולדות יעקב יוסף', ואמרו חז"ל (ב"ר ד ו) כל שארע ליעקב ארע ליוסף, וכאשר החזיק יוסף בעוז במדת יסוד, וניצל מן החטא על ידי שראה דמות דוקנו של יעקב, נמצא שכל מה שתיקן במצרים היה מכחו של יעקב, ואכן כך היא מדתו הממשיכה את שפע התפארת אל המלכות, ולפיכך אחר שהקדים יוסף וירד למצרים, שוב לא הוצרך יעקב לרדת בשלשלת, אלא ב'חבל', שעניינו מבואר בנפש החיים (א ה), 'חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו' עיקרו קשור ונטוע למעלה חלק הוי"ה ממש כביכול, כי האדם השלם כראוי נשמתו משתלשלת כחבל עד בואה לגוף האדם, והיינו כחבל העשוי מקליעת גדיל של שלשה חוטים המאוחדים זה בזה, בהמשך אחד מלמטה עד למעלה, וכך הוא נראה אחר תיקון היסוד, ששוב אין צורך באיחוד הכוחות כשלשלת המצרפת חוליות נפרדות, אלא המשך נשמת אדם הראשון והאבות להשיב את כל חלקי הטוב אל שורשן.

וכך היא תחילת גאולת הדיבור שירד לגלות, כי כבר התבאר שה'סיפור' עניינו חיבור פרטים והבנת תכליתם המשותפת, והוא צורת התיקון לגלות הדיבור, בקיום ההמשכיות מאב לבן, וכן יש לדקדק ממה שחיוב ההגדה והאמירה נאמר רק 'לבנך', ואילו שמצוות הסיפור 'למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים', נאמרה גם לבני בנים, ולא נאמרה אלא במכת ארבה. והיינו משום שעל הארבה נאמר (משלי ל כז) 'מלך אין לארבה', והוא מייצג את הריבוי שאינו נכון, אך במכתו למצרים גילה את מעלת הריבוי המאוחד של קדושה, ולפיכך בו הצטוו לספר 'באזני בנך ובן בנך', להמשיך ולחבר את שלשלת הריבוי אל שורשה.

יוסף ליקט כל כסף וזהב בעולם (פסחים ק"ט:), וכבר כתב מהר"ל (נתיב העושר פ"ב) שמהות הכסף הוא כיסופין, ושמך נגזר מ'נכסף' נכספתי, באשר הוא חומר ללא צורה, ובכל עת כוסף לרכוש ולקחת דבר שיש בו צורה, ו'זהב' מורה על אמירת 'זה הב', והיינו שמשך את כל התאות והתשוקות למצרים שיהיו משוקעים שם, ומכך נובעת כפירתם בשם הו"יה, כי בכסל דרכם סברו שקיום העולם תלוי בכח השפע הטבעי, ומצב זה גרם לברר אותם, ולהחדד ההבחנה ביניהם לבין ישראל.

ועל כך אמר הקב"ה לאברהם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', אף שישראל עצמם לא חפצו לקחתו אלא רק כדי שלא יאמר אותו צדיק עבדום ועינו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם (ברכות ט.). ובהכרח שיש כאן מטרה כפולה, הא' שכוח הרע של כל התאוות ישאר במצרים, ומטרה שניה להוציא משם את כל ניצוצות הטוב, ואם ישראל לא היו מוציאים ממצרים את כל הטוב לא היו גומרים את העבודה.

שני חלקי היציאה ממצרים

והנה בליל הסדר לא נזכרת כלל קריעת ים סוף וביזת הים, וכולו עוסק בגאולה שבאותו הלילה, ואף בה לא נדרש כלל ענין נטילת הרכוש, ויש להבהיר בזה נקודה שיש בה מבוכה רווחת, כי לכאוי התמיהה גדולה מה ענין שני חלקי היציאה ממצרים, הראשון בליל היציאה והשני בשביעי של פסח, שאז חזרו למצרים ועמדו לפני בעל פעור, ושוב יצאו בקרית ים סוף, ובפשוטו הוא מהלך תמוה ומיותר. לא זאת בלבד, אלא מתחילה אמר הקב"ה למשה לומר לפרעה 'אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה', הרי שלא תבע חירות עולם, אלא רק לצאת לעבודתו לשלשה ימים בלבד, אף שכבר נאמר (שם טז) 'לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני', ובודאי ידע פרעה על דבריו, ומכל מקום הנידון בינו לבין הקב"ה היה רק אודות היציאה הזמנית רק לשלשה ימים.

דעת לנבון נקל, שהנידון לא נסוב אודות שחרור בני ישראל לחרות עולם, שהוא נעשה ע"י הקב"ה בקריעת ים סוף, וח"ו שייעשו בני חורין ע"י פרעה ומצרים, וכל הדרישה מפרעה היתה להכנע לרצון ה', לתת לעבדיו לעבוד את ה', כדי להודיע בעולם שהם עם הנבחר כעובדי הבורא, ואינם כפופים תחת טומאת הכיסופין שהקיפה את כל מצרים, ועל כך אמר [שם ט טז] 'בעבור זאת העמדתך, בעבור הראותך את כוחי, ולמען ספר שמי בכל הארץ' כי בכניעת הרע יתפרסם שמו של הקב"ה בכל הארץ, ומתגלה שקרו של כח הכיסוף שכולו אחיזת עינים, ומקורו בטומאת מצרים. וכבר האיר עינינו הגר"ש זילברמן זצ"ל שבעצם שחרור העם מעבדות לא היה נוצר פרסום האמת האלוהית, כי כך היתה אמונתם העמים הקדמונים, שהאליל 'כמוש' יש לו כח אלהי על מואב [שופטים יא כד] ו'מילכום' יש לו כח אלוהי על עמון [מלכים א יא לג], וכל הויכוח נסוב רק על אופן עבודת ה' בעולם, ומטרה זו הושגה בכניעת פרעה במכת בכורות, באמרו 'קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל, ולכו עבדו את ה' כדברכם, גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו, וברכתם גם אותי', כי קריאה זו כללה כניעה מוחלטת והסכמה גמורה של נציג הסטרא אחרא להכיר כי בורא העולם בחר את בני ישראל כעבדיו האמיתיים בעולם, ולכן הצטוו לשחוט את ה'טלה' שהיה אלוהי מצרים, כיון שהוא מסמל את שורש השפע, וכדלהלן.

אך אחר הכניעת כח הרע במורא גדול זו גילוי שכינה, נדרש שלב נוסף של לידת נשמת ישראל, כי לשם שחרורם לא נדרשה הסכמת פרעה, ואדרבא, אילו מתחילה היה משחררם פרעה לחרות עולם, ודאי לא היה חוזר בו קבל עם ועולם, אלא כיון שבתחילה לא התבקש אלא לתת אפשרות לעבוד את ה' שלושת ימים, הרי עתה ניתנה לו ולעמו אפשרות הבחירה להתנגד שלא יצאו עבדיו לחירות עולם, ואף שכבר הודה בשלטון כח ה', ולא מנע את עבודת ה', מכל מקום נלחם על שנטלו

ממונו, ולכך החזירם הקב"ה למצרים לפני פי החירות, ששם קבר יוסף כל כסף וזהב (כמבואר בפסחים שם), ואז נולדו מחדש וניתנה להם צורה של עם, ורק אז היה בכחם לגבור על תאוות מצרים, כי המלחמה שייכת לעם, ורק אחר שנעשו עם יכלו להלחם, ולקיים 'ואכלת שלל אויבך', כי שלימות העם הוא כשאין אויב קיים כנגדו, עד כדי שהוא מצרפו אליו, כאמור [משלי טז ז] 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו', וכמו שכתב במסילת ישרים [פ"א] שכל הנאות העולם ראויים לעזר ולסיוע בלבד לאדם השלם, ולכן ביזת הים היתה מרצונם, ואילו בביזת מצרים הוצרך הקב"ה לבקש מהם שישאלו ממונם, כי טרם היו לעם, אלא רק יצאו משלטון הרע.

הכנעת הרע מבררת את מעלת הטוב

והנה סדר זה, המקדים את הכנעת הרע להאדרת הטוב, הוזכר במגילה (יז:): 'אחר שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים, דכתיב וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק', ועניינו כי לעולם הקליפה קודמת לפרי, והרע שהוא חיצוני, נראה כמציאות קודם הטוב, כאמור (בראשית לו לא) 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל', וכיחס הקליפה לפרי, שלולי נבראת בפני עצמה, היתה מעורבת בתוך הפרי, ובזה עדיף כח הטוב אחר שהוא נברר מתוך הרע, ואין בו אחיזה אלא אחר עבודת זיכוך, לקלף את כל החיצוניות, ולעסוק בפנימיות (ראה אלשיך בראשית כה, ומהר"ל בגבורות ה' יח), וכל גלות היא כור המצרף ומברר את ישראל מדרכי האומות, כאשר השעבוד בהם מעוררם לתשובה. ולאידך, כאשר הטוב יוצא מהם בשלמותו, הרי הוא נוטל מהם את כל חלקי חיותם, ולכן כאשר צירפו מצרים את ישראל בעבודה קשה, עלו מהם ישראל, ונשברה קליפת מצרים.

הוא אשר אמר הקב"ה בשליחות הראשונה של משה אל פרעה, 'כה אמר הוי"ה בני בכורי ישראל', ולכאן הוא תמוה, שהרי שבעים אומות נמנו

בסוף פר' נח, ורק אריהם נזכר אברהם שהוא תחילתם של ישראל. אכן, המתבונן יראה, שכל הבכורים שהוזכרו בספר בראשית נפלו מגדולתם, קין, ישמעאל, עשו, ראובן וכו', ואילו בתחילת ספר שמות נזכרה גדולת 'בני בכורי ישראל', והענין הוא שיש שני סוגי בכורות, כמבואר ברש"י (בראשית כה כו) 'צא ולמד משפופרת שפיה קצרה תן בה שתי אבנים זו תחת זו הנכנסת ראשונה תצא אחרונה והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון', והוא ענין סוף מעשה במחשבה תחילה, דהיינו המעשה האמיתי, הוא כבכור האמיתי, שהוא זה היוצא בסוף, וכבר כתב המהר"ל (גו"א שמות ג כד) שהוא כאדם הבונה בנין, שמקור התכנית הוא צורתו השלימה של הבנין כרצונו, ולצורכה עושה תחילה יסודות ושלד, אך העיקר הוא מה שישמש לו בסוף המעשה.

וזה שורש כל התהליך מיציאת מצרים עד הגאולה האחרונה, שכל מלכות שולטת כבכורה, אך לבסוף יוצאת מקרבה נשמת ישראל שהיא פנימיות רצונו ית', ומתברר שהיא הבכורה האמיתית, שכן היא תכלית הרצון האמיתי שהיה במחשבה תחילה.

לפיכך, בליל הסדר אנו מדברים רק על היציאה הראשונה, שבה סרו המניעות וההתנגדות לעבודת ה' ע"י עם ישראל, וחלה הבחנה בין בכורת מצרים החיצונית לבכורת ישראל הפנימית, לכן כל ה'סיפור' עוסק באופן הירידה למצרים עד שלב הכנעת הרע, ואילו יום שהתעלו בו ישראל בלידת נשמתם, נקבע כיו"ט בפני עצמו, בשביעי של פסח.

ענין שעבוד מצרים

כשירד יעקב למצרים ונכנס תחת שלטון פרעה, נחשב כמי שהוריד וכפף קומתו, והוקטן לפני מי שהתנשא עליו, כיון שיעקב ייצג את מידת הרחמים, שהיא המידה הממוצעת בין חסד לדין, הרי ירידתו למצרים בעולם התחתון, הראתה שיש בעליונים מניעה לפעולת מידת הרחמים,

והעולם חוזר להתנהג במידת הדין, ומצב זה מכונה 'קטנות', דהיינו שאין הכוונה של 'מוח גדול' היודע למצע את הדברים, אלא ההנהגה היא ב'ראש קטן' של דין נוקב, כדרך גידולו של אדם, שבהיותו קטן הגוף מתפתח, ואילו המוח עדיין מצומצם. מצב זה יש בו העלם גדול יותר, כשהוא מכונה 'עיבור', והיינו כשהנהגה שבה למקורה, לשחזור מחדש את הארתה, אף שהמטרה היא להתחיל הנהגת גילוי מחדש באופן מעולה יותר, מכל מקום בעת תחילת השחזור צריך להחזיר את המצב לשורשו, כדי לברר את נקודות הטוב, ובשלב זה הבירור קשה מאד בצירוף בכור הברזל.

והנה כתוב בשם האר"י (שעה"כ פסח א), שפרעה היה מכשף גדול, וידע שבאותה העת נעלמת ההנהגה של השגחה פרטית לישראל, והמצב הוא של הנהגה על פי דין, ורצה להנציח מצב זה, כביכול נמסר השלטון ביד הטבע, ולכך כשבאו לפניו משה ואהרן אמר 'מי הוי"ה אשר אשמע בקולו', 'לא ידעתי את הוי"ה', אך רצה לקבל ברכת יוסף 'אלוהים יענה את שלום פרעה', כי לא חפץ להכיר בשם הוי"ה המהווה את העולם בכל עת ומנהיגו במידת רחמים, אלא רק בשם אלוהים, שבו שורש ההנהגה של דרך הטבע [אלוהים גימ' טבע].

כאשר ראה פרעה שהנהגה היא באופן שכביכול ה'מוח', שהוא ההכרה בהנהגת ה', נמצא במצב נעלם, רצה לנתק בינו לבין קיום מצוותיו, ואמר 'לי יאורי ואני עשיתיני', להורות שהקב"ה מסר את קיום העולם אליו, וכיון שהוא מחויב המציאות, הרי שאין קיום העולם תלוי במעשי האדם, וזממו נרמז בשמו, כי 'פרעה' אותיות 'העורף', ששם מקום החיבור בין הראש לגוף, ובמקום זה נאחז כדי לשבש את ההכרה בהנהגת הקב"ה, והיא תפיסת החיבור מצדו האחורי ששם אין הארת הפנים ניכרת, והוא היפך מצד הצואר שהוא קדמי, ומורה על מקום המקדש, שבו חיבור שפע השמים אל הארץ (ראה מדרש שה"ש ד ו).

ועל כוונה זו של פרעה אמר הקב"ה למשה 'למען שיתי אותותי אלה בקרבך', שמשמעו כי האותות יגלו את 'אלה', והיינו כי אף ששם הוי"ה כעת נעלם, וכאילו הוא בעיבור במעי אמו, שהיא הבינה, הרי נאמר (ישעיה מ כו) 'ראו מי ברא אלה', כי הנהגת הבינה היא בשם אלהים הכולל שתי תיבות, 'מי' ו'אלה', 'מי' מורה על שורש ההנהגה העליונה של חמישים שערי בינה, המכונה 'מי' כי אין לנו תפיסה בה, ואילו 'אלה' הם ההנהגות הנובעים ממנה, ונראים בפועל בעולם, ולא יוכל פרעה לנתק את 'אלה', ולהכפיפם אל הנהגת הטבע כטעות מצרים, אלא הנהגת הוי"ה בעולם תצא מתוך ההסתר, ויתברר שההנהגה הנעלמת המכונה 'מי' כוללת את בריאת 'אלה'.

ואמנם כבר בתחילת שליחותו של משה לפרעה הורה לו הקב"ה לומר לפרעה 'בני בכורי ישראל', שמשמעו שרק בתפיסה החיצונית נראה כביכול העולם מתנהל בדרך הטבע, ובה צוער מעולה שבע פעמים יותר מחברון, ומצרים הם מובילים את השפע, אולם האמת הפנימית היא שהעולם מתנהל בשם הוי"ה, ואף שהנהגה זו לעת עתה בהסתר, הרי כך הוא מצבו של כל בכור שנוצר במחשבה תחילה ביחס לבכור היוצא תחילה, אך הבכורה האמיתית היא של ישראל שהם כבכור הפנימי, ולא במצרים שהיא כבכור חיצוני, וזה תורף הויכוח עם פרעה, ולכן סופו מראש הודיעו שסופו יובחן ויוכרע במכת בכורות.

תחילת גילוי שמותיו ית'

באותה העת, היו בישראל שישים רבוא, והוא בחשבון אל דעות, שיושלם מניינם בעת המכוון לסוף העיבור, שיהיו מוכנים ללידה, ועל שלב זה אמר הקב"ה למשה 'אהיה אשר אהיה', להורות שגילוי הוא בשם אהיה, ומשמעו ששלימות הארתו תתגלה רק בעתיד, והיינו ש'אהיה' מורה על שורש הרצון לתכלית הגילוי, והיא תתקיים בעת שיצא ממנו גילוי שם הוי"ה, אך לעת עתה גילוי מוגבל. ועומק הענין

הוא, כי כל שם מורה על מהות, וכשהוא פועל בכל השפעתו הרי הוא נחשב כמאיר בהארת פנים שהיא ישירה, ואילו כשגילוי מוגבל, הרי הוא אומר 'וראית את אחורי ופני לא יראו', והיא הארת אחוריו.

והנה אופן ההארה קובע את צורת קריאת השם, וכאשר היא הארת פנים, הרי השם נקרא כאחד וכסדרו, אך בהארת אחרים, הוא נקרא בשלבים, ואורו שב לאחוריו, ובשם אהיה הוא נקרא א', א"ה, אה"י, אהי"ה, ונמצא שבכל שלבי הגילוי יחד יש בו עשר אותיות, שהם בגימ' ד"ס, ושלבים אלו מכונים 'תחילת לידה', שיש בה עשרה מיני דמים, כי חמשה דמים באשה (נדה יט.), ובלידה מנינם כפול, שהרי יש דם טומאה ודם טוהר, ששרשם בחסדים וגבורות, ומהם נבעו עשר מכות, שבהם החל הקב"ה לגלות את השגחתו במכות מצרים.

אמנם, אף שתפיסת מצרים בהנהגת אהי"ה היתה באחורים, ולכן הוכו בה בעשר מכות, הרי לגבי ישראל נחשבה כהארה ביושר [כי היא כמוחין לת"ת], ואז היא בגימ' כ"א, ורק מכיון שהוצרכו לברר את הטוב מאחיות טומאת מצרים, נמשכה גלותם, ונשתעבדו תחת מדת הדין בכפלות עשר שמות אהי"ה, שהם רד"ו, כמנין שנות גלות ישראל במצרים.

והנה בני ישראל במצרים לא הגיעו לדרגת האבות, ולפיכך אף שאופן הכנעת כח הרע נשאר על תילו, ונעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, מכל מקום הוצרכו להנהגה חדשה לאופן הוצאתם לחרות עולם ועשייתם לעם, והיא הנהגת שם הוי"ה, שיש בה מקום לעבודת האדם, והיא תלויה באתערותא דלתתא, של בטחון גמור בהנהגת ה', ולכן אמר הקב"ה למשה 'ושמי הוי"ה לא נודעתי להם'. כי אף שהאבות המשיכו לארץ את גילוי שם 'אל שדי', לא נצרך להודיע להם שם הוי"ה, ורק למשה נאמר 'אמר לבני ישראל אני הוי"ה', כי מעתה ואילך מוטל על ישראל לעורר ולגלות דרגה מחודשת זו באמונתם, והיא הדרגה אשר

כתב עליה הרמב"ן (האמונה וההשגחה) שהבטחון הוא פרי האמונה, והוצאתה אל הפועל, ועד שלא יבואו להכרה זו, לא יוכלו להשלים לידתם לעם.

וכידוע שלב הלידה הוא המסוכן ביותר, שאז יש כח למזיקים, ולפיכך בו התחזק פרעה שוב ושוב, ועל אף הגילוי שהתווסף בכל מכה, חשב שיש בכח טומאתו לעצור הכל, ועל כך אמר הקב"ה לכנסת ישראל 'בדמיך חי, בדמיך חי', להביא שני סוגי דם, דם מילה ודם פסח, דם מילה כנגד דם טהור, כי במילה מתגלים החסדים, ודם פסח נגד דם טמא, כי בו יצאו הגבורות, כדלהלן, ובשני דמים אלו יבוסס הקשר והברית עם הקב"ה, והם ידחו את הדמים הטמאים בעת הלידה.

תכלית עשרת המכות

והנה סדר עשרת המכות טעון ביאור, כי הדעת נוטה שראוי לסדרם בסדר עולה, שהרי אם כבר התברר שלא שמעו לאות חמור איך ישמעו לקל ממנו, וא"כ יש לתמוה למה הוכו בארבה וחושך כמכות אחרונות, והרי הן קלות ביותר מבחינת הסכנה שבהן, ולא היה בהן פחד מוות כקודמות להן. אכן נודעה אמרת השפת אמת (פר' בא) שעשרת המכות עשו מעשרה מאמרות עשרת דברות, וכוונתו לבאר מה ששינו (אבות ה א) בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ואח"כ שנינו (שם ד) עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים, וכבר הקשו למה במכות מצרים, לא פירשה המשנה שבכדי להוציא את ישראל די במכה אחת, או במניעת כח ממצרים, ומה טעם ריבוי המכות, וביאר מהר"ל (גבורות ה' נו) שהענין אחד, כי בבריאת העולם נאמרו עשרה מאמרות בסדר יורד מבריאת שמים וארץ עד שנברא האדם, ובכל שלב נוספה התגשמות, שהטועים תפסוה כהסתר וכהגבלת הנהגת ה', עד שבא פרעה וקלקל צורת

אדם, ואמר 'לי יאורי ואני עשיתיני'. וכדי להחזיר את העולם לתקנו, נתנו עשרת המכות, שמוכיחות את הנהגת ה' בכל רבדי הבריאה, ומגלות את כל השלבים הנראים כהסתר, בסדר עולה המגביל לסדרם של עשרת מאמרות הבריאה, ותחילת הגילוי בדם, ושלימותו הגילוי במכת בכורות, שבאה ב'מורא גדול זו גילוי שכינה', ועל כך כתב השל"ה (פסחים תו"א ב) ש'יציא ממצרים נחשבת חזרה על מעשה בראשית וחידוש העולם ממש'.

נמצא שסדר שבע מכות ראשונות (שהן כנגד ז"ת), העמיד גילוי כבוד ה' וכוחו בכל ענייני העולם התחתון, ורק אחר שנתגלה כוחו וגבורתו בכל, בא בשלש מכות אחרונות (שהן כנגד ג"ר) ללמד על הנהגתו העליונה, ובארבה נטל מהן את השפע שכבר היה בדם וטענו לבעלות עליו, והראם שהכל בא ממנו ית', ובכיסוי עין הארץ גילה שמטרת הרקיע רק 'להבדיל', ולא לנתק את הארץ ממקור השפע שהוא בשמים, ובמכת חשך הפסיק את האור הטבעי לגמרי, כדי לגלות את עיקר בריאת האור, שהוא גנוז לצדיקים.

אכן עומק נוסף יש לסדר המכות, שבהם מתבררת הנהגת ה' בעולם בארבעה רבדים, שהבחנה בהם תלויה בזיכוך העולם ותיקונו מטומאת החטא, וכמו שאמר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים 'גר יהיה זרעך, בארץ לא להם, ועבדום, ועינו אותם', והוא זיכוכם של ישראל, וכנגדם יבורר הטוב ממצרים כאמור 'וגם את הגוי אשר יעבוד דן אנכי', וכך הוא סדר התיקון:

עבדות, עניינה כפיפות לזולת, ועשיית כל חפצו, וכיון שהוא משועבד ואינו יכול לעשות רצון עצמו, הרי ממילא פוקע כל צד של גאווה.

עינוי, עבודה שיש בה סבל, והיא ממרקת את המעונה מתאוותיו, כי בהיות גוף האדם מעונה אין לו כל הנאה.

בארץ לא להם, אדם שמקומו אינו שייך לו, הרי הוא תלוי כל עת בנתינת רשות, ובזה מתקן קנאתו שהיא החמדה לכל חפצי זולתו.

גירות, מצב כללי של חוסר מעמד אישי, והוא הצער הרביעי הכולל את הכל.

כיון שהזדככו ישראל ביסורים אלו על ידי מצרים, הרי לאידך, הוכו המצרים בארבע קבוצות של מכות, שבהם נגוף למצרים ורפוא לישראל, ובמכות אלו התגלתה הנהגת ה' שאותה ניסו מצרים למנוע, כי כל קבוצת מכות באה כנגד סוג מסוים של עינוי [הפירוט דלהלן ע"פ תנ"א פ"ז, ותנחומא וארא]:

דצ"ד, דם, שמנעו מישראל לטבול, וירא את ענינו זו פרישות דרך ארץ, צפרדע, שנתנו לישראל להביא שרצים, כינים, על שעשאום מנקי שווקים, ועל כך באו מכות אלו של עינוי.

עד"ש, ערוב, ששלחום להביא דובים ואריות, דבר שעשאום רועי גמלים בהרים ומדברות, שחין, שהעמידו את ישראל לחמם ולצנן להם, ואלו הן עבודות שאין אדם עושה אלא כשהוא עבד.

בא"ח, ברד, שעשאום נוטעי גינות, ארבה שהעבידום בזריעה ונטיעה, [חשך, כדי שיקברו ישראל מתייהם], ועבודות אלו אדם עושה גם כשהוא בן חורין, וכל הקושי בהם הוא רק כשמחויב לעשותם במצות זולתו, וכנגדם היו מכות קלות, שרק אילצום להשיג אוכל ממדינה זרה, או להשאר בבית בעל כרחם, הרי שמטרת מכות אלו לגלות דברים דקים יותר, והן כנגד העינוי של ארץ לא להם.

והרביעי הכוללת הכל היא **מכת בכורות**, שהיא צער גדול מאד, אף שעצם המכה קלה מכולם, כי אין בה סבל הגוף, וגם ידעו שהיא מכה אחרונה, ואין אחריה מכה נוספת, כי עיקר מטרתה היה לגלות שנקודת החיים תלויה בקוב"ה, וגם מבחר הנשמות, מי לחיים ומי למוות אינה ביד האדם, והרי הוא כגר, שאין מעמדו תלוי בו.

ועד ג

הקבלת ארבע לשונות גאולה

הנבואה על גאולת מצרים כללה ארבע לשונות של גאולה, ובהם נכללו ארבעת חלקי הבירור שהעמקנו בהם לעיל, וכך הוא סדרם:

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, היא גאולה מעינני,

והצלתי אתכם מעבודתם, יציאה מעבדות.

וגאלתי, החזרת העם למקומו, מארץ לא להם.

ולקחתי אתכם לי לעם, נתינת מעמד יחודי, והוא המעלה הרביעית, שאינה רק פועל יוצא מחילוץ ישראל מיסוריהם, אלא העמדה בדרגה חדשה, היא ההבחנה בנשמת ישראל, שניכרה לעין כל בבירור שחל במכת בכורות.

תיקון קרבן פסח וארבעת ימי ביקורו

כהקדמה לגילוי החדש במכת בכורות, אמר הקב"ה לישראל בפרשת החודש לעשות קרבן פסח, ובו להקדים ביקור של ארבע ימים, ושנינו במכילתא שהקדים ד' ימים לביקור לפי שהיו שטופים בע"ז, והעובד ע"ז, פורק עול ומיפר ברית, ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, הרי שע"ז היא טומאה הדבר הכוללת שלש חסרונות:

פורק עול, הוא ניתוק מהעבדות אל הקב"ה.

מיפר ברית, בה תלוי ריסון התאוה.

מגלה פנים, שרוי בחושך, שממנו מקור הטעות ללכת אחר פנים חדשות.

התיקון של קרבן פסח, הוא להעלות את עובדי ה' מכל החסרונות הללו, וכששוחטים את הע"ז של מצרים, הופכים את עניינה לתיקון. ועניינו מבואר במדרש (שמו"ר טז ב) קחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים, והביא הרמב"ן (שמות יב ג) בשם רבותינו, שהמצרים היו עובדים את הטלה, ובמצוה זאת השפיל אלהיהם וכחם בהיותו במעלה העליונה שלו, ואין הביאור שהמצרים השתחוו לצורות, אלא שעובדי ע"ז בדורות ראשונים סברו שיש צורה מסויימת המייצגת את רצון הקב"ה, וכל אחד עבד לצורה שאחז שהיא מייצגת את דרך האמת לדעתו, ומצרים בחרו את הטלה שהוא ראש המזלות, וצורתו היא של בעל חי כנוע, ותפסו כניעה זו ככוון דרך להכנע לאיתני הטבע, התלויים במזלות, וכך היא דרכם כסל למו, שהיוצא בראש נחשב כ'בכור' והוא מקור השפע, וזו מקור הסגידה אל החומר, כי בעיני בשר נקלט תחילה החומר הגס, ואילו הפנימיות הרוחנית אינה נתפסת אלא אחר העבודה, ובטעותם היא נחשבת פחותה ביחס לכח החומר [וראה מהר"ל גבורות ה' לז].

אך ישראל רואים את צד כניעת הטלה המכוונת אל הרועה, והיא מורה שיש להכנע לכח עליון, כי הבכורה האמיתית תלויה במחשבה תחילה, והיא ראשית אונו, ואילו הבכור היוצא תחילה כפטר רחם טעון קידוש כדי להבדילו מבכורת מצרים, ואף הטלה טעון שחיטה כדי לזככו מטומאת ע"ז, ובה מוציאים ממנו את נפש הבהמית האחוזה בדם, שבו הדינים, ורק כשאין לו את החיות והרצונות העצמיים, ונשאר גוף הטלה עצמו, אזי אפשר להעלותו לקרבן [ואכן, רק העבודות שמכאן ואילך טעונות כהונה, להעלותו לפני ה', אך שחיטה כשרה בזר, כי היא רק סילוק הרע, והכנה להניח את גוף הטלה כפי שהוא בשרשו מסמל תכונה טובה].

ובפסח מצרים עשו שלש הזאות בשלשה מזבחות, שתי המזוזות והמשקוף, והטעם שעשו הזאה ולא זריקה, הוא משום שזריקה היא

בעולה, כי היא כלפי מעלה, אך בחטאת עושים הזאה, שיורדת למטה, לכפר על החטא, ובפסח נאמר 'והגעתם אל המשקוף', ומשמעו הגשה ומגע למקום, בלא זריקה, אף שפסח דורות הוא שלמים, ומתקיים בזריקה, הרי במצרים היה עניינו להפקיע ע"ז דמצרים, ונעשה כמו חטאת, ודמו כנגד דם טמא, ולכן הוזה על ג' מזבחות, לחבר את הדם אשר בסף אל שרשי השפע [כח"ב], ולכן הקדים המשקוף ואחרי כן שתי המזוזות, אף שדרך הבנין הוא תחילה מזוזות ועליהם נבנה המשקוף, ואולי זה שורש עבודת הפסח לדורות בשלש כיתות.

התיקון באכילת המצה

גם התיקון של אכילת המצה במצרים כלל שלשה דברים :

חפזון, עבד אין לו זמן משלו, ואינו תלוי בעצמו.

לחם עוני, שאין בו שום טעם, ואין תאוה אליו.

צידה לא עשו להם, שיצאו למקום שבו לא חסר להם דבר, ולא היו צריכים לעשות צידה, וזה התיקון לחלק של הקנאה ואנשי סדום, כי נודע שהנמצא תחת כנפי השכינה לא חסר לו כלום.

סדרי המצוות בליל הסדר:

מעתה נבא להתבונן בראשי פרקים של סדר הדברים הנעשים בליל היציאה, וכבר התבאר שיש בהם שני סדרים, האחד כללי, שיש בו ט"ו מעלות, החלוקות לשלש קבוצות שבכל אחת חמש, תחילתם במצוות הדיבור, אחריהן מצוות האכילה, וחתימתן בחלק ההלל וההודאה, [והסדר השני הוא קיבוץ המצוות בשלשה רבדים של ארבע ארבע]. ונפרטם בזה אחר זה :

חמשת הראשונים, קדש ורחץ כרפס יחץ מגיד, כולם מצוות הדיבור, ואף הכרפס עניינו בא לעורר את השאלה, ולכן אין אוכלים בו כשיעור, ולא דבר המזין, וכן 'ורחץ' שלפניו בא לטהר את פנימיות הנשמה, כדי שאכילה זו תשמש רק לפתיחת הלב, ואף 'יחץ' עניינו להכין מצה בצורת ד' המורה על לחם עוני, כדי שיענו עליה דברים הרבה.

חמש אמצעיים, מצוות האכילה, רחצה, מוציא, מצה, מרור, כורך, וגם 'רחצה' עמהם, כי רחיצה זו היא לצורך אכילה גמורה, ועניינה לשמור שלא יאכל מצד תאוות אכילה.

חמשת האחרונים, חלק ההודאה, שולחן עורך לשמחת החג, והרי הוא כנגד קרבן חגיגה, ואחריו צפון, שהוא כנגד קרבן פסח, ברך, הלל, נרצה.

והנה סדר זה מקיף את כל עבודת הלילה הנעשית בפה, והוא נמצא במקום הכי נמוך מבחינת יציאת התקשורת של בני אדם, שהוא תחת העינים האזניים והחוטם, אך לאידך הוא במקום הכי גבוה מבחינת הכניסה לגוף האדם, כי דרכו נכנס האוכל למעים כבד וקיבה, ומשם הוא זן את הלב הכבד ושאר אברי הגוף. ובזה ניכר שהפה הוא מקום החיבור בין התחתונים לעליונים, שהרי סיום החלק הרוחני הוא בפה, וכמו כן תחילת החלק הגשמי הוא בפה, והאכילה בפה שהתקדש במצוות מקדשת את המאכל, ומרוממת את האוכלו.

[ראה רמ"ע מפאנו (מעין גנים א) ששתי אזניים הם חכמה ובינה, מצח זה דעת, שתי עינים הן חסדים וגבורות, והחוטם בתפארת. הלשון היא יסוד, השפתים נצח והוד, והפה הוא מלכות, הרי שבכל האברים נקבע זוג בגובה מקביל, ופעולתם אחת, ודוקא הפה שעושה שתי פעולות הפוכות, הכנסת אוכל והוצאת דיבור, נקבע באבר אחד, והיינו כמבואר, שבו חיבור חלק הגשמי עם הרוחני, וכפעולת מדת המלכות, שהיא כלי המקבל שפע מהעליונים ומחלק שלל לתחתונים, וכמלכותא דארעא,

שאף היא אין לה משלה כלום, אלא נוטלת מס ומחלקתו לפי צורך המדינה, ובזה היא מרוממת ומשפילה כפי הצורך והראוי].

ואכן כל פעולות ליל זה הם להחיל על ידי פיו קדושה על האדם, באמצעות חמשת מצוות הדיבור, וכאשר הוא קדוש הרי הוא מקדש את אכילת פיו, ומברר לגופו את החלק הטוב שבמאכלו, והוא חלק רוחני דק המחייב את החלק הרוחני שבגופו, וראה של"ה (שער האותיות קדושת האכילה) דהיינו 'צדיק אוכל לשובע נפשו' (משלי יג כה), כי החלק הרוחני שבאדם ניזון מהחלק הרוחני שבאוכל, והוא המשביע את הנפש, ובכוחו עומד להודות ולהלל.

וכאן מקום אתי להביא דבר נורא שמעתי ממו"ר קדוש ה' הגראי"ל שליט"א, שאמר ששמע איש מפי איש מהגר"א, "מה עשו ישראל ביום מתן תורה, אחר שניתנה עד סוף היום – רקדו ושרו כל היום", וביאר, שזולת השמחה בקבלת התורה, הרי כיון שהרגישו קרבת ה' פנימית עד שפרחה נשמתם, ממילא בקעה שירה מקרבם, והוא ענין השירה בנרצה, כי כשאדם מתעלה לשלימות השגתו, הרי הוא מגיע לנקודת פנימיות, ותוכו רצוף שירת אהבה לאלוקיו.

הסדר השני, של קיבוץ המצוות בארבע ארבע, מוזכר בפירוש רבינו בחיי (שמות יב, כג), וז"ל: כוס ראשון של קדוש, כנגד אות יו"ד שהוא קדש וכן הוא אומר: (תהלים קלד, ב) 'שאו ידיכם קדש', כוס ב, שאומר עליו ההגדה והוא ספור הנסים, כנגד אות ה"א שמשם נמשכים הנסים והמכות, כוס ג של ברכת המזון, כנגד אות וי"ו שנקרא שמים ככתוב (מלכים א ח, לב) 'ואתה תשמע השמים', ומשם בא המזון ככתוב (שמות טז ד) 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', כוס ד, שאומר עליו שפוך חמתך, כנגד ה"א אחרונה שהיא מדת הדין. הרי שארבע מצוות הדיבור

הנאמרים על סדר ארבע כוסות, מכוונות כנגד ארבעת אותיות שם הוי"ה.

כנגדם יש ארבע מצוות אכילה, המכוונות כנגד אותיות כנגד שם אדניי, והם אל"ף, פסח, שעל ידו מגיע עד כתר א'לופו של עולם. דל"ת מצה שעצמה דלה וראויה להכיל כל חכמה. נו"ן, מרור, שהוא כולל כל צדדי ההנהגה, עד שהנראה כרע מגלה את הטוב. יו"ד. מורה על שתיית ארבע כוסות, שהיין נותן לאדם בינה, דהיינו תפיסה בדבר המופשט, [או שהיא בצד המלכות, ומורה על האדם עצמו, שהוא מקבל ומכיל כל מצוות אלו בקרבן], וכדלהלן. ונכנס מעט לבאר את הקבלת המצוות למשמעות השמות [חלק מהדברים נשען על דברי הג"ר צדוק הכהן (מחשבות חרוץ ט), אך בסדר הקבלה שונה].

הרובד הראשון בעומק הדברים הוא, כמבואר (טעמי המצוות עקב) ש'אכילה' שווה בגימטריא לשם אדניי (עה"כ), ועוד אמרו (שעה"כ פורים) שאכילה היא בחכמה, ואילו שתיית כוס יין של מצוה היא בבינה. והיינו שהשתייה מסמלת את שם הוי"ה, בשורש הנהגת ה' בעוה"ז [בינה], ואילו האכילה היא גילוי של שם הוי"ה יותר עליון [חכמה], אך היא חלה גם בדברים הגשמיים יותר, עד שהיא ניכרת אפילו בשם אדנות המורה על הנהגת המלכות, וכמבואר להלן.

מצוות הדיבור כנגד שם הוי"ה:

קדש, בקידוש היום אנו מחילים את כל קדושת היום, [כדברי הרמב"ם (שבת כט א-יא) זכרהו בכניסתו, ויכול לקדש על הכוס מבעוד יום אע"פ שלא נכנסה השבת, לדעת הרמב"ם שאין תוספת שבת], וכיון שדיבור זה

הוא שורש כל קדושת היום, הרי הוא בבחינת 'חכמה', שהיא באות י', שצורתה כנקודה בלא שטח, ומורה על שורש הדברים טרם פירוטם והתפתחותם.

מגיד, בו פירוט של כל הניסים, והוא כנגד אות ה', שהיא התפתחות ובירור הפרטים הכלולים בחכמה, ורק ממנה יש לאדם תפיסה והכרה בדרכי הקב"ה.

ברך, בברכת המזון האדם מקדש את אכילתו, כי בברכה זו הוא מעמיד את כל השפע שקיבל כסיבה להודאה, ובזה הוא משיב את תכלית המאכל כתיקון לשורשו, וכיון שהוא נעשה חלק מגוף האדם ובכוחו נעשית העבודה, הרי הוא נחשב כריח ניחוח לה', וחיבור זה נרמז באות ו' החיבור.

הלל, ההלל הוא תוצאה של שלימות, שנוצרה ע"י מצוות הדיבור והאכילה, שתקנו את גופו ונשמתו באופן שיהיה ראוי לדבקות בקוב"ה, והוא בה' אחרונה של הוי"ה המורה על המלכות.

והנה שתי כוסות הראשונות הן כנגד 'והוצאתי, והצלתי' והן נאמרים לפני האכילה, ואילו שתי כוסות האחרונות נאמרות אחר שקידש עצמו באכילה, והן כנגד 'וגאלתי, ולקחתי', כי הגאולה תלויה במעשי האדם, שהרי לא כולם נגאלו, וכמבואר בתוס' עה"ת שלפיכך ד' חלקים מתו במכת חושך, מאחר שלא האמינו כראוי, ורק מי שהאמין ורצה להגאל הוא נגאל, ולפיכך כוס של ברהמ"ז, שעניינה הוא קידוש המאכל בהשבתו אל שורשו, וכן כוס של הלל, שהוא תוצאה של התעלות עד כדי דבקות בה', וכיון שמעלות אלו תלויות בעבודת האדם, ואינו יכול להשיגם אלא אחר שהתעלה והתקדש במצוות האכילה.

ולפי סדר זה נמצא ששם הוי"ה הנרמז בארבע כוסות, חציו הראשון קודם לאכילה וחציו השני אחר האכילה, והוא תואם למבואר בסדר ט"ו

המעלות, כי שתי הכוסות הראשונות שהן כנגד 'והוצאתי' 'והצלתני', הם לשונות המורים על איתערותא דלעילא, וכן הוא ענין הקידוש והסיפור, שמבטאים את הקדושה והניסים שנעשו לישראל ע"י הקב"ה, ולכך תואם שם י"ה, וחלק זה האדם ממשיך על עצמו ע"י מצוות הדיבור.

אולם אותיות ו"ה של שם הוי"ה, הם הוראה על השגחת השי"ת לפי עבודת האדם, ולפיכך הם נרמזים בשתי הכוסות האחרונות, וכמבואר לעיל שמעלתם נקנית לאדם אחרי שקידש עצמו באכילה, וכבר כתבו הקדמונים, שזה הטעם שאין להפסיק בין כוס שלישי לרביעי, כי כוס שלישי שהוא ב' החיבור, הוא הגורם לחיבור האדם עם העליונים, ובו תלוי כל עניינו של כוס רביעי, שהי' באות ה' המורה על תכלית מושלמת, כי רק ע"י שחיבר את האוכל, והעלהו לשרשו למעלה, יכול לומר את ההלל, שהוא תוצאה לדביקות גמורה בקב"ה, ולכן אסור לחלק בין ו' לה' [וראה מהר"ל גבורות ה' ס].

מצוות האכילה כנגד שם אדנות:

כיון שתחילת הסדר ממשיך את השפע העליון משם י"ה, הרי באכילה בא שלב גילוי שכינה, ובה יש סדר ידוע של עשר מדריגות, וכידוע שכולם נרמזים כסדרן בקערה עם ג' המצות, אך הקו העיקרי להעברת השפע הוא בכתר חכמה בינה, ומהם ממשיכה הדעת להתפשט בכל קומת ה'אדם', וכנגדם ארבע מצוות האכילה, והם נרמזים בשם אדנ"י (ראה קהלת יעקב ערך נא באופן אחר):

א. פסח, א' זה פסח, והנה השל"ה (פרי' בא תו"א א) כתב שהוא מורה על מדת מלכות, ונרמז ב'זאת חקת הפסח', כי 'זאת' היא מדת המלכות, וכ"כ באוצרות רמח"ל (פרי' בא) ש'הפסח' מרמז למלכות שהיא 'פה סח', שהשכינה קרויה 'פה', והיא 'סח' כשמדברת ומגלה אורותיה. אכן, בכל

מקום גילוי רצון הכתר יוצא לפועל ע"י המלכות, ולכן הפסח בא', כמו שאמרו 'כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא (פסחים פה:), והיינו שההלל, שהוא גילוי מלכותו ית', נאמר על קרבן פסח, ובו מתגלה ועולה כל שמחה עד הגג, דהיינו כתר עליון.

ד. מצה, מורה על הנהגת ה'חכמה', ומרומזת באות ד', לפי שד' מורה על דלות, ועניינה דלית ליה מגרמה כלום, וכידוע (זהר ח"ב רלה:), שאות ה' מורכבת מאות ד' ובתוכה י', הד' מקיפה שטח ריק, והי' היא נקודה מרוכזת, ומורה על מילוי בתוכן רוחני, [כמובאר לעיל שהיא האות המורה על חכמה], וכיון שהמצה עשויה מחיטה, שהיא עץ הדעת, כמו שאמרו (ברכות מ.) שאין תינוק קורא 'אבא ואמא' עד שיטעם טעם דגן, הרי שהמצה מורה על החומר הראוי לקבלת השפע הרוחני מ'אבא' ו'אמא', ונמצא שבאכילת מצה חל גילוי שם הוי"ה יותר עליון משל שתיית הכוסות, וכיון שאכילה היא יותר גשמית משתייה, הרי הגילוי שבה חל גם באות ד' שלה, המורה על הנהגת המלכות.

נ. מרור, הוא בתפארת, ובגימ' מות, שעליו אמרו (ב"ר ט י) 'טוב מאד זה המות', והיינו משום שההטבה הגדולה היא הזיכוך, שעל ידו יכול האדם לשוב לשורשו הרוחני, לפיכך רק על המרור אמרו (פסחים קטו:), 'בלע מרור לא יצא', כי צריך ללעסו ולהרגיש מרירותו, ובכך הוא מיתקן (שעה"כ ו). ומה שנרמז באות נ', הוא משום שמורה על נפילה וירידה, וממתקים אותו בחרוסת, וביאר האריז"ל שהיא נוטריקון חירות ס', להורות שיש חירות לנ' ע"י ששמים אותו בס' שהיא ס'ומך נופלים.

י. היין, הוא בבינה, והוא החיבור לפנימיות של כל השם, כי שם אדנות היה אפשר לכתבו 'אדון' ללא י', והיינו כ'חכמה' העומדת לעצמה, ורק ע"י תוספת י' נקבעת משמעותו ל'אדון שלי' [והרצ"ה נקט שגם שתיית היין כלולה בהוי"ה, וביאר שאות י' רומזת לאדם שגופו נתקן ע"י כל מצוות האכילה].

נמצא שסדר ארבע מצוות האכילה משריש בגופו של אדם את ארבעת ענייני הדיבור, ובכוחו יכול להעפיל להודאה עד כדי דביקות בקוב"ה, אמנם כל זאת רק לענין חיצוניות התיקון, אך בפנימיות יש פרטים רבים ועמוקים, ולא נצרכה התחלה זו אלא כשלב 'יציאה לחירות', והיא הקדמה להיות 'כלי מלא מחזיק', ועוד הדרך ארוכה ללמוד את סדר העליה וההשגות בליל היציאה, בכל שלבי הקטנות והגדלות של 'נשמת ישראל', תן לחכם ויחכם עוד.

חסרון בבריאה	תוהו	בהו	חושך	תהום – כולל
עבודה לתיקון העולם	אמונה	תורה	גמ"ח	אדם השלם
הטעויות בחטא	כפירה- אינו מכיר בבורא	תאוה – יצה"ר בתכליתו	קנאה- טועה וסבור שחסר	אדם החוטא
הגר"א ישעיה (ה כ)	טוב ורע – טוב בעצם	מר ומתוק – ערב	אור וחושך - מועיל	
חטא עץ הדעת	טוב למאכל	תאוה לעינים	נחמד להשכיל- חסר דעת	העץ
חטאי שנות תוהו	הפלגה	מבול	סדום	2000 ללא תורה
תיקון האבות וישראל	יצחק – אמונה, ביישנים	יעקב – תורה, רחמנים	אברהם – חסד, גומלי חסד	בנין עם ה' – ישראל
פירוד צד הרע	ישמעאל מצחק לע"ז	עשו בעל תאוה	ערב רב שעלו עמם	ישראל שלמדו מהם
גלות ומכות מצרים	עבדות - עד"ש	עינוי - דצ"ך	בארץ לא להם - בא"ח	גרים – בני בכורי
גלויות (ב"ר ב ד)	בבל	מדי ופרס	יוון	מצרים – אדום
עבירות חמורות	ע"ז	עריות	שפי"ד	לה"ר
לשונות הגאולה	והצלתי אתכם מעבודתם	והוצאתי מתחת סבלות	וגאלתי	ולקחתי לי לעם
מצה	חפזון – נקבע מלמעלה	לחם עוני	צידה לא עשו- לא חסר	
מצוות האכילה	מצה	מרור	ד' כוסות	פסח
רבנו בחיי שמות יב כג	י קידוש	ו ברהמ"ז	ה הגדה	ה הלל
השפעת הקב"ה	י חכמה	ו דעת	ה בינה	כתר עליון
מדות הקב"ה	חסד	תפארת	גבורה	ה מלכות